

Поетеса української сцени

Наталья Михайловна
УЖВИЙ

Моя розповідь про те, як неймовірне стає реальністю, про безмежну відданість творчості, що надихає, додає наснаги навіть тоді, коли здається, ніби життя пофарбоване лише у темні кольори, а ще – про глибину і щирість людської душі та мінливість долі.

Життя легендарної актриси – **Наталії Михайлівни Ужвій**, сповнене неймовірних, карколомних злетів і тяжких утрат, може стати основою епічного роману або фільму. У ньому віддзеркалилося б бурхливе ХХ століття: це пристрасна сповідь про всепоглинаючу жертвну любов до театру...

Читаючи сьогодні сторінки
ужвієвських спогадів,
щоденників і листів, бачиш
постать актриси не тільки на
сцені та екрані, а й у
повсякденному житті.

Талант Наталії Михайлівни
розквітнув у дуже непростий
час, а її покоління називали
романтиками, які в
екстремальних умовах,
гребуючи власними амбіціями
та життєвим благоустроєм,
будували Театр з великої
літери та самовіддано,
беззастережно і відчайдушно
творили національне
мистецтво.

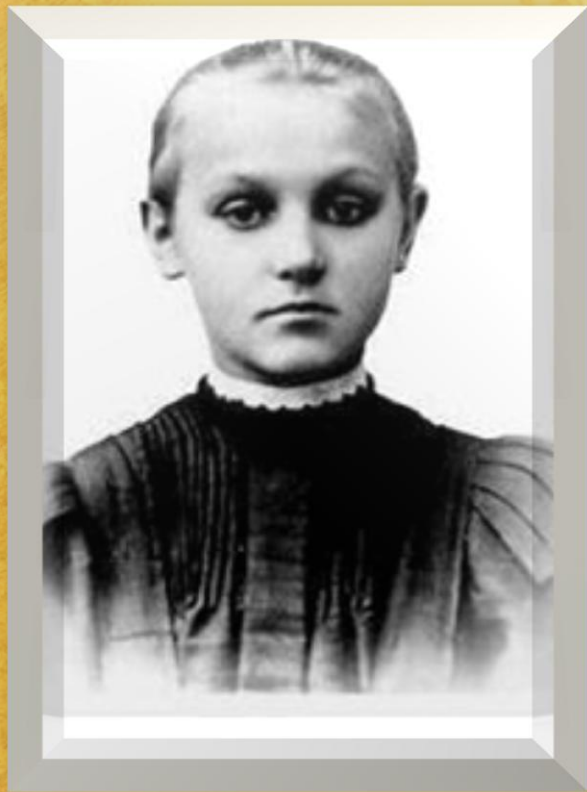

Здається, що шлях Наталії Ужвій до мистецького Олімпу був дещо несподіваним. Вона народилася 22 серпня 1898 року в містечку Любомлі на Волині, в селянській сім'ї хліборобів. Згодом життєві обставини змусили батька майбутньої актриси шукати робітничого щастя на Привіслянській залізниці. Босоноге, напівголодне дитинство було властиве для того часу.

«Університети» майбутньої кінодіви починалися, як і в багатьох інших дітей – за порадою батьків. Стабільний шматок може дати лише справжнє ремесло.

До **1912 року** сім'я Ужвій жила в робітничому селищі **Брудно**, поблизу Варшави. Там минали дитячі роки Наталії, там вона отримала початкову освіту — спершу в залізничному училищі, а згодом у міському дворянському училищі. Та дівчинці не вдалося далі продовжити навчання через матеріальну скруту в сім'ї. Тому Наталія влаштовується на курси до кравчині та працює швачкою. (Саме ці навички згодилися дівчині у майбутньому, зокрема, у підготовці сценічних костюмів та аксесуарів).

«У сім'ї я була найстаршою з дітей, рано почала допомагати... Надати всім дітям освіти батько не міг. Треба було вчитися якогось ремесла... Мене віддали до кравчині... я вмію шити, вишивати», — написала у спогадах Наталія Михайлівна.

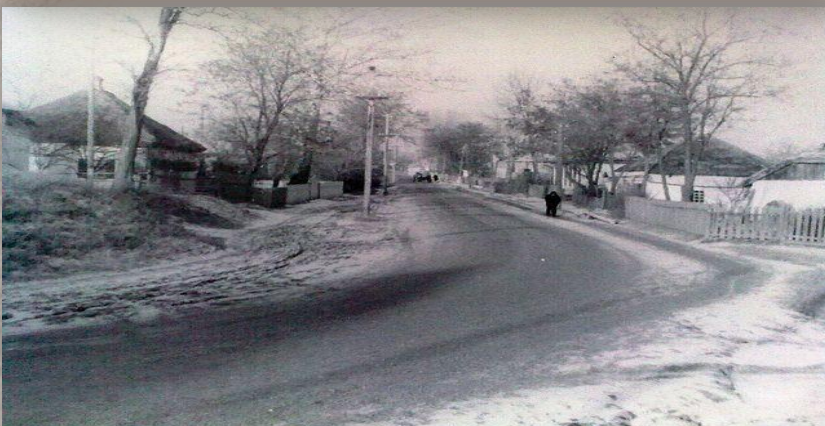

Але дівчина не полишає самоосвіти. Наполегливо і старанно готується до іспитів, і в **1914 році** успішно складає їх на звання сільської вчительки.

— **«Проте я мріяла вчителювати. Готувалася до іспитів сама. Вдень — у майстерні, а ночами при свічці перечитувала десятки книжок. Іспиту екстерном дуже боялася, але витримала його і в 16 років стала сільською вчителькою».**

Так, серед гущі народу, розпочинається трудова біографія **Наталії Михайлівни Ужвій**. Побут, звички, культура і традиції села дозволили талановитій дівчині накопичити багатющий емоційний досвід, який потім житиме її протягом усього творчого життя.

Молода вчителька викладала в селі **Милятин**, що на Рівненщині, у трьох класах всі предмети: географію, арифметику, рідну мову... Одна вчителька на всю школу.

Потім працювала у школі в **селі Вілія**, пізніше доля закинула її вчителювати на Черкащині в місто **Золотоношу**.

Саме в **Золотоноші** Наталія вперше побачила театр та випадково потрапила на виставу аматорського колективу.

Перші театральні враження полонили її. Нове життя, довжиною в чотири роки, що Ужвій проживала на сцені драмгуртка, давало незнані відчуття й наснагу, що переповнювали все її **єство**.

«Я втратила спокій..., але ні в якому разі не намагалася зрадити професії, чотири роки театр і школа були для мене всім. В Золотоноші почався мій «артистичний університет». За чотири роки я зіграла 65 ролей...»
 — згадує легендарна актриса.

Щодо акторської професії, вагань у випускниці залізничного училища не було. Визначальною для юної акторки стала зустріч з **І. Мар'яненком** (майбутнім письменником – Іваном Ле).

У **1922 році**, в день, коли вони вперше переступили поріг професійного театру, дівчина зрозуміла, що театр – це її покликання. Наталія потрапляє в допоміжний склад трупи **Київського українського драматичного театру імені Т. Шевченка**.

А вже в середині двадцятих її запрошують до **Одеського драматичного театру ім. Жовтневої революції** (нині театр ім. В. Василька). І в Одеському театрі Ужвій стає **примадонною**. Найкращі вистави того часу, в яких зіграла молода актриса це **«Мандат»**, **«Гріх»**, **«Маруся Богуславка»**, **«Полум'ярі»**. Квитки на її вистави розкуповуються заздалегідь.

У **1926 році** Ужвій, на запрошення **Леся Курбаса**, переїжджає до **Харкова**. Майже на десять років вона пов'язала своє життя зі славним режисером і театром **«Березіль»**. Скромна, по-дівочому струнка, привітна, відкрита, вона до всього придивляється, прислухається. Першою роботою актриси стала служниця у виставі **«Златопуз»** Кроммелінка. В одній зі сцен вона стояла десь збоку й іронічно реготала. А на другий день рецензент написав, що так сміятися здатен лише могутній митець.

В театрі «Березиль» актриса теж стає примадонною, завоювавши прихильність харківського глядача. Ось, як пізніше сама Наталія Михайлівна згадує: **«Для нас, акторів «Березоля», спектаклі Курбаса були важкою, але доброю школою. Нас підкоряла велика ерудиція цього високоталановитого митця...»**.

29

29

На сцені театру **Березіль**» Наталія Ужвій створила безліч яскравих образів у виставах класичної та сучасної драматургії, деякі з них були дивовижні. Наприклад, у п'єсі Пантелеймона Куліша **«Маклена Граса»** актриса, якій на той час було більше тридцяти років, грала тринадцятирічну дівчинку. А у спектаклі **«Загибель ескадри»** за п'єсою Олександра Корнейчука Ужвій настільки втілилася у роль жінки-комісара, що глядачі відразу повірили в жорсткий і суворий характер актриси.

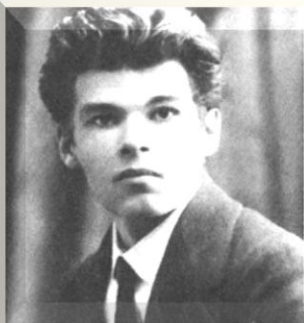
І, зрештою, відбувається доленосна для Наталії зустріч. Вона закохується у генія футуризму, впроваджувача авангардних тенденцій в українській поезії 20-х років ХХ століття, поета — **Михайла Семенка**, доля поєднала життя закоханих.

Хто такий Михайль Семенко?

- Представник авангардного мистецтва початку XX століття, єдиний, хто виступив і поетом, і теоретиком українського футуризму.
- Михайль Семенко був трагічною і надзвичайно яскравою постаттю української літератури, невиправдано забутий у часи монополії "соціалістичного реалізму".

Низький на зріст, кучерявий, із густою гривою чорного волосся, дещо монголоподібний, із незмінною прямою люлькою в роті, з пронизливим поглядом чорних очей, **Семенко** належав до таких людей, повз яких не пройдеши, не звернувши на них уваги.

В 1927 році збулася найзаповітніша мрія молодої сім'ї — народився син Михась, який від матері отримав блакитні очі та неймовірну силу духу, а від батька — талант поета і глибину філософського погляду на життя. Тоді ж молода сім'я отримала свою першу квартиру в письменницькому будинку «Слово». Та, на жаль, перший шлюб акторки не склався. Подейкували, що Семенко зраджував і навіть бив дружину. Зрештою сім'я розпалася.

В **1926 році** сталась ще одна знаменна подія для акторки – її злет вже в кінематографічному житті та перша роль. Дебютом був чорно-білий німий фільм **«П.К.П.»** (Піلسудський купив Петлюру»). Ужвій зіграла роль **Галини Домбровської**, польської шпигунки.

Наступною кінострічкою, в якій знялася Наталія Ужвій у ролі Марини, став теж чорно-білий, німий, художній кінофільм **«Тарас Трясило»** (Повість про гаряче серце), створений за однойменною поемою **Володимира СОСЮРИ**. Знятий у жанрі народної епічної трагедії про боротьбу козаків на чолі з козацьким гетьманом Тарасом Трясилом проти польської шляхти у XVII столітті. На жаль, фільм не зберігся.

Пройшло зовсім мало часу і молодій актрисі запропонували взяти участь у зйомках фільму «**Тарас Шевченко**» у ролі **Ярини**. До речі, з Кобзарем життя пов'язало Ужвій не тільки в кіно. Актриса позувала харківському скульптору Манізеру під час роботи над пам'ятником Тарасу Шевченку в Харкові. З образу Ужвій митець творив скульптуру Катерини. І донині скульптура прикрашає центр Харкова.

СПРАВКА. Секретно.

Приговор о расстреле Семенова Михаила
Васильевича приведен в исполнение
в гор. Киеве "24/х" 1937 г.
Акт о приведении приговора в исполнение
хранится в Особом архиве 1-го спецотдела НКВД СССР
том № 11 лист № 52.

Зач Нач 12 ОТД 1 СПЕЦОТДЕЛА НКВД СССР Филатов
Лейтенант Госбезопасности: (Шевелев)

Филатов

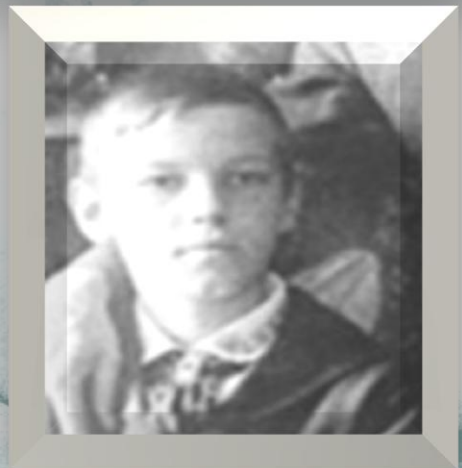
СЛЕДСТВЕННОЕ ДЕЛО № 817

антисоветской националистической организации
на Украине

по обвинению: Семенов Михаил
Васильевич "24/х" 1937 г.

АРХИВ
Учетно-архивного отдела
КГБ при Сов. Министре СССР
СЛЕД. ФОНД

Том № 95

Лихі та жорстокі **30-і роки** минулого століття торкнулися й родини Наталії Ужвій. Саме з цього часу актрису почали переслідувати горе й страждання. Її колишнього чоловіка поета-футуриста **Михайля Семененка** НКВСівці репресували, а пізніше **розстріляли**. Єдиного сина **Михася** — оголосили дитиною ворога народу.

Одного чорного дня, **1937 року**, повернувшись з театру, актриса у дверях знайшла записку: **«Зі мною сталася велика неприємність... я затриманий органами НКВС... твій брат Женя»**. Через декілька місяців — інший клаптик паперу: **«Пишу тобі з тюрми... Назар»**.

20 років розшукувала Наталя Михайлівна сліди своїх братів. Писала листи-клопотання у безліч інстанцій, навіть до дійшла до маршала Жукова... все марно. Доля брата Назара так і загубилася в таборах, а про Євгена їй відповіли тільки через два десятиліття: **«Реабілітований повністю за відсутністю вини»**... Ці події приголомшили актрису. Проте внутрішні переживання додавали їй мужності, а в акторській грі — ще більшої експресії.

Курбас
Олександр Степанович

Театр опери

Через декілька місяців працівники НКВС звернули увагу ще на одного близького друга актриси, керівника театру, де працювала Ужвій - українського режисера **Леся Курбаса**. Фальшиві докази шукали в його театрі.

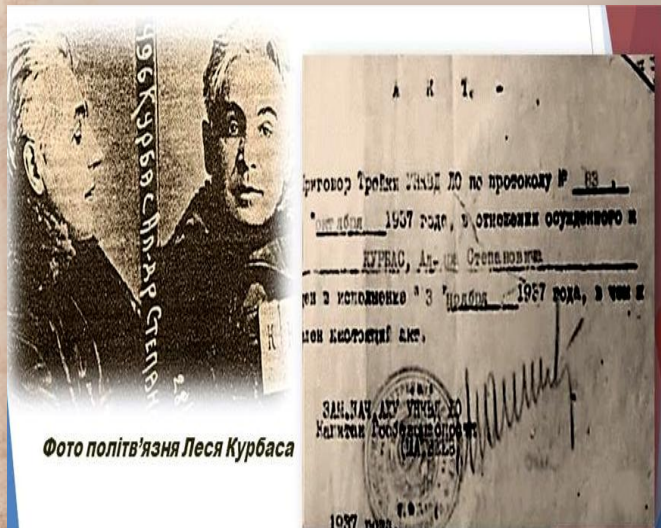
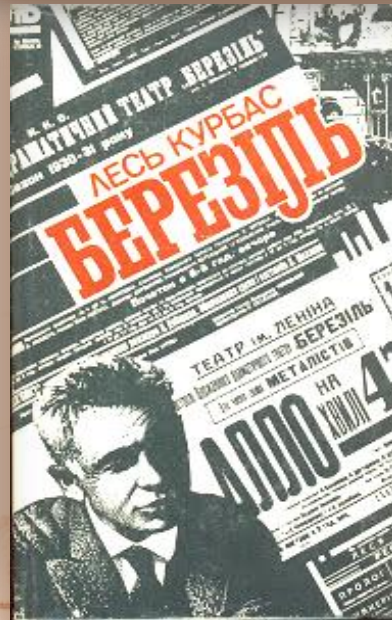

Фото політв'язня Леся Курбаса

Важелі впливу знаходили на кожного. У Наталії слабким місцем був син. Через чоловіка Михайля Семенка, як казали НКВСники, «ворога народу», актрису могли заслати в Сибір, а сина - віддати до інтернату. Заради малого Михайлика Наталія зважилася на вчинок, за який картала себе до кінця днів - поставила підпис під доносом на режисера Леся Курбаса. За два тижні його розстріляли.

РСФСР

СВИДЕТЕЛЬСТВО О СМЕРТИ

И-301Б № 010065

Гр. Курбас
Александрович Семьянович
 родился 15 ноября 1892 г.
в селе Ровенское в селе Вольно
 в возрасте 55 лет

Причина смерти: Кровотечение мозга
 в результате удара головой о выступ скамьи в камере допросов в отдел гражданской безопасности и смерти
 в 61 году селе 16 числа

принадлежность соответствующая запись № 31
 Место смерти: город, сельское
 район: _____ область, край: _____

подпись: _____
 Место: _____
 Дата выдачи: 16 июля 1948 1948

Учениця великого Леся Курбаса, примадона його театру «Березіль», **Ужвій** була вимушена не тільки підписати колективного листа, осуджуючого творчі методи роботи художнього керівника театру, а й **виступити з високої трибуни з пафосною викривною промовою про «хибну ідеологічну політику театру»**. Після репресій над Курбасом, актриса вже не могла залишатись в його театрі. Театр розпався. Від сорому за скоєне - жінка не могла дивитися в очі колегам - таким самим вимушеним зрадникам, як і вона.

Гнат Петрович Юра

український театральний режисер, автор театру і кіно, Народний артист УРСР, Народний артист СРСР (1948).

Втекти з Харкова Наталії допоміг фундатор українського драматичного театру ім. Івана Франка, художній керівник – **Гнат Петрович Юра**. Гнат з радістю запропонував роботу актрисі.

І з **1936 року**
Наталія Ужвій
розпочинає свій
творчий шлях в
Київському
українському
драматичному театрі
ім. **І. Франка**.
Звернення до
класичного
репертуару по-
новому розкриває
творче обдарування
актриси, збагачує й
розширює його. **50**
років свого життя –
віддала Ужвій
франківській сцені.

АНТОН ПАВЛОВИЧ
ЧЕХОВ
ВИШНЕВЫЙ
САД

Створила десятки неповторних образів у п'єсах І. Франка, О.Корнійчука, Шекспіра, О.Островського... Серед найкращих ролей: **Раневська** («Вишневий сад» Чехова), **Беатріче** («Багато галасу даремно» Шекспіра), **Кручініна і Тугіна** («Без вини винні» Островського), **Анна** («Украдене щастя» Франка), **Марина Мнішек** («Борис Годунов»)... **65 образів-ролей.** І кожна з них – яскрава, незабутня. Актриса вмiла знаходити такі барви ролі, що магнетично діяли на глядача, зачаровували його.

Іконописне обличчя з великими блакитними очима, дещо співуча вимова, статна фігура зі «струною в спині», пластичні рухи поєднувалися із запальним темпераментом. Тому саме це поєднання зовнішньої та внутрішньої природи актриси охоче використовували режисери театру і кіно.

НАЗАР СТОДОЛЯ

В 1936 році ведуться зйомки україномовного радянського фільму-драми — «**Назар Стодоля**». Стрічка стала першою екранізацією однойменної п'єси Тараса Григоровича Шевченка. Наталію Ужвій запросили на роль молодої ключниці Стехи.

У роки Великої Вітчизняної війни Н. Ужвій разом з театром **перебувала в евакуації** — спочатку в Тамбові, а згодом у Семипалатинську і Ташкенті. З концертними бригадами **вона об'їздила багато фронтів**, виступаючи і на передових позиціях, і в санчастинах. То були часи, коли як ніколи відчувалася потреба в мистецькому слові, у чистих і світлих емоціях та почуттях. Але трупа завжди поверталась на франківську сцену, акторів не лякав холод та розруха Києва. Проводили репетиції, ставили вистави, щоб хоч якось скрасити важке життя киян.

29

29

28 березня 1940 року на франківській сцені розпочала свій дебют одна з ушавлених вистав «**Украдене щастя**» І. Франка у постановці Гната Юри. В **1941 році** з цією виставою франківці обїздили майже всю країну, а коли визволили Київ, то саме з неї почалося післявоєнне життя колективу.

В цей же час, крім роботи у театрі, актриса Ужвій зайнята ще у зйомках фільму «Партизани в степах України».

В столиці на Наталію чекала не тільки слава, а й нове кохання. Після першої ж вистави, за лаштунками, її чекав знайомий **Євген Пономаренко**, який на той час вже був актором. Кохання Євгена Пономаренка, яке спершу здавалось зовсім безнадійним, переросло в справжні почуття. Наталія Михайлівна довго не погоджувалася на офіційне заміжжя через вік (Євген був молодший на 11 років), але згодом кохання на сцені переросло у міцний шлюб який тривав 50 років. Євген Пономаренко навіть всиновив Михася, сина Наталії.

В буремні роки Другої світової війни актриса знімається у доленосному фільмі «**Райдуга**». (за однойменною повістю В.Василевської). Кінофільм приніс актрисі славу й любов мільйонів глядачів.

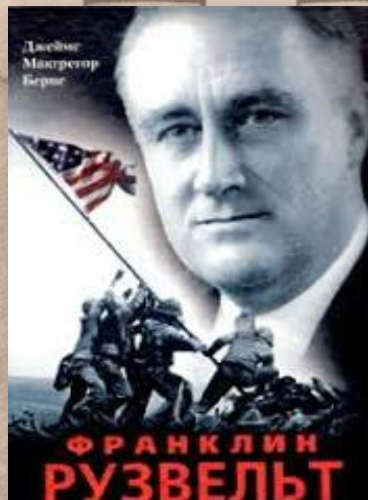

Виконавицю головної ролі Наталію Ужвій було відзначено **Сталінською премією**. Крім того, актриса отримала звання **народної артистки Радянського Союзу**. Стрічку показували у різних країнах світу. Наприклад, на легендарному **Бродвеї в США** понад три місяці стояли довгі черги за квитками на картину «**Райдуга**», стільки було бажаючих американців, які хотіли подивитися фільм.

Наталія Ужвій зіграла роль партизанки, яка потрапила до рук нацистів і, навіть попри нелюдські тортури та вбивство своєї новонародженої дитини, так і не видала товаришів. Після виходу фільму солдати мішками слали акторці листи, йшли в бій, мстили, громили ворога. Її героїня уособлювала для них жінку, за яку варто воювати. **«Ми помстилися за смерть Олени Костюк і її дитини» - писали бійці.**

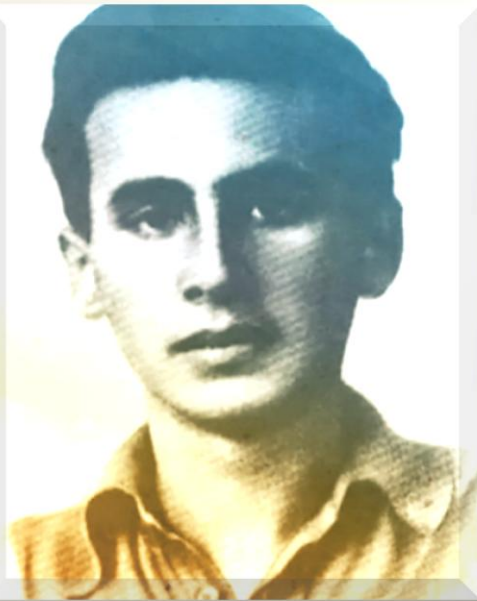

Кінострічка без перекладу **вразила** навіть **президента США – Франкліна Рузвельта**. «Райдуга» стала сенсацією року в американському кінопрокаті. Більше того, фільм отримав **головний приз Асоціації кінокритиків США** як **кращий іноземний фільм в американському прокаті 1944 року**. По суті це перший Оскар у Радянському кіно.

А далі був образ **Євдокії Козлової** у фільмі Григорія Козинцева **«Выборська сторона»** (із культової трилогії про Максима). Ужвій стала всенародною любимицею. **Григорій Козинцев**, режисер цього фільму, зізнався Ужвій: **«Ви найкраща актриса і товариш з усіх, з якими мені коли-небудь доводилося працювати».**

А в **1951 році** в родині сталась трагедія. У віці **24 роки** син Наталії **помирає**. Михайло мав необережність під час поїздки разом з артистами театру Франка на гастролі в Ленінград пірнути у холодну Неву. Хлопець тоді навчався на п'ятому курсі факультету міжнародних відносин. Причиною смерті став менінгіт, від якого в ті часи не було ліків. «Залізна леді» радянського кіно ледь не збожеволіла і не наклала на себе руки. Після останньої жертви — лишилася тільки інерція жити, звичка грати... Її врятував театр та коханий чоловік - **Євген Пономаренко**.

Доля видатної діви не була всипана трояндами. **Життя актриси відобразило всі жахи та перемоги суперечливого ХХ століття.**

Розраду актриса знаходить в роботі. Ужвій плідно працює над образами своїх сучасниць у п'єсах Корнійчука, А. Якобсона, Васильєва, В. Собка. **«Образ може бути лише тоді щирим і переконливим, коли актор, творець його, поріднився з ним, злився, увібрав його в себе і всіма своїми почуттями і поведінкою втілюється в образ»**, — писала Наталія Михайлівна про особливості власної творчості. — **«Не вважайте ніколи свою роботу завершеною, — радить вона молодим акторам. — Ніколи не заспокоюйтесь на тому, що вже досягнуто. Де настає спокій — там кінець творчості і мистецтву»**.

Жінка зуміла поєднувати театр і громадську роботу. З **1954-го по 1973-й** Наталія Михайлівна Ужвій очолювала **Українське відділення Театрального товариства** (тепер це Спілка театральних діячів). Завдяки старанням Ужвій було відкрито **Будинок ветеранів сцени в Пуці-Водиці**.

Наталія Михайлівна завжди була гарною та доглянутою жінкою. Багато років актриса сама створювала собі одяг. До кінця свого віку стежила за модою, берегла фігуру, займалася йогою. Рідко сиділа, навіть читала стоячи, щоб не поповніти.

І вдома вона виглядала елегантно та ходила у тфельках на підборах.

Ужвій була не тільки красуня а й радушна господиня. Вона прекрасно готувала і з радістю приймала гостей. Була впевнена, що краще неї ніхто не приготує хачапурі або бігус. Тому годинами чаклувала над плитою, точно виміряючи кількість солі або приправ. Завжди кликала гостей на Різдво і Великдень.

На початку **1986 року подружжя** знялось разом у фільмі-виставі **«Ретро»** (за п'єсою **Олександра Галіна**). Наталія Михайлівна грала головну героїню **Розу**.

Як у минулі роки, її хода була легкою, рухи – пластичними, лунав незвичайний голос, світилися смарагдові очі. І це, не дивлячись на те, що вона вже знала про свою невиліковну хворобу. **«Ретро» стало останньою роботою актриси, роботою, де вони з Євгеном були разом на знімальному майданчику.**

Євген Пономаренко також став відомим актором, багато грав. Серед найвідоміших робіт — **«Суєта»**, **«Без вини винуваті»**, **«Сторінка щоденника»**... Але його, ніколи не бентежила роль **«другого»** — після **«першої»** зірки українського театру. Навіть у довідниках про нього пишуть — чоловік Наталії Ужвій, а вже потім — усі інші регалії. Зворушливо й те, що в останні роки Ужвій, коли знали про її фатальний онкологічний діагноз, чоловік доглядав за нею, як за маленькою дитиною.

Незадовго до смерті актриса вирішила написати правду про своє **«приховане»**, справжнє життя. Але чіткої розповіді так і не вийшло. Це досить сумбурні нотатки. І в них постійно вчувається глуха туга.

Один останній запис мабуть, усе ж таки варто відтворити... **«От і знову була на кладовищі, у Михасика... Мені там легше, ніж тут... Там — спокійніше... Там він... Боже, за що?»**

Померла Наталія Михайлівна Ужвій в Києві — **22 липня 1986 року** у віці **88-ми років**. Там і була похована на Байковому кладовищі.

Поруч з великою кінодівою виросло не одне покоління молодих митців, які з перших самостійних кроків на сцені відчували не тільки опіку майстра, а й саму атмосферу живої легенди театру. А фотографії **Наталії Михайлівни** закарбували для нащадків епізоди і ролі актриси яких було понад **200**.

Творчу працю
Наталії Михайлівни
Ужвій **відзначено**
багатьма **високими**
державними
нагородами,
актрису було
удостоєно звання
народної
артистки СРСР та
Героя
Соціалістичної
Праці.

Національний банк України,
продовжуючи серію
«Видатні особистості
України», 9 вересня
2008 року **ввів у
обіг ювілейну
монету «Наталія
Ужвій»** номіналом 2
гривні, що
виготовлена з
нейзильберу.

В пам'ять про **Наталію Ужвій**, на будинку по вулиці Городецького, 17/1, біля Театру ім. І. Франка (де мешкала актриса понад 30 років), **установлено меморіальну дошку**. У таких містах як Київ, Харків, Луцьк **ім'я Наталі Ужвій носять вулиці**. По Дніпру ходить **теплохід, названий на честь примадонни театру та кіно**. А ще залишилися записи вистав, фільмів, а головне — пам'ять у серцях глядачів різних поколінь про цю велику майстриню українського театру та кіно

Складається враження, що образ актриси, її особистість і здобутки ще не до кінця знані й вивчені. Вони потребують свого «доопрацювання» й «домалювання». Але поза всяким сумнівом **Наталія Михайлівна Ужвій** назавжди залишиться в пам'яті прийдешніх поколінь.

Використані джерела

- Андрієвич, В. Відлуння через роки / Віра Андрієвич // Вітчизна. – 2003. №5-6. – С. 139-146.
- Без вини винувата Наталія Ужвій [Електронний ресурс]: сайт «Слобідський край». - Режим доступу: www.slk.kh.ua/news/kultura/bez-vini-vinuvata-nataliya-uzhviy.html. - Назва з екрана. - Дата перегляду 13.07.2018.
- Видатна актриса Ужвій Наталія Михайлівна [Електронний ресурс]: сайт «Освіта. UA». - Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11378/>. - Назва з екрана. - Дата перегляду 06.07.2018.
- Від королеви до партизанки [Електронний ресурс] : сайт Газета «День». - Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/vid-korolevi-do-partizanki>. - Назва з екрана. - Дата перегляду 17.07.2018.
- ...Вона була Актрисою [Електронний ресурс]: сайт Газета «День». - Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/vona-bula-aktrisoju>. - Назва з екрана. - Дата перегляду 03.07.2018.
- Гра української актриси вразила Рузвельта і Ейзенхауера // Культура і життя. – 2005. – 30 квітня. – С. 5.

- Заболотна, В. Ужвій-Пономаренко / В. Заболотна // День. – 2005. – 18 березня. – С. 20.
- Дзей, М. Чарівниця української сцени / М. Дзей // Хроніка 2000. – 2002. – №45-46. – С. 482-485.
- Кисельова, Й. Наталія Ужвій / Й. Кисельова // Чумацький шлях. – 2009. – №1. – С. 13-14.
- Корнієнко, Н. Лесь Курбас - «Людина ідеального принципу / Неллі Корнієнко // Світогляд. – 2007. – №2. – С. 12-19.
- Кухар, А. Щедрий талант: До 110-річчя від дня народження Н. М. Ужвій (1898-1986) / А. Кухар // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2008. – №3. – С. 111-117: порт.
- Наталя Ужвій - була ментально українська актриса. Вона принесла Україні першого «Оскара»! [Електронний ресурс]: сайт «Моя Жовківщина». – Режим доступу: <https://myzhovkva.com/news/2466>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 26.07.2018.
- Остання жертва. «Перша українська радянська актриса» Наталя Ужвій — сценарій прихованої долі [Електронний ресурс]: сайт «ZN,UA». – Режим доступу: <https://dt.ua/CULTURE/ostanny>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 10.07.2018.

- Поліщук, Т. ...Вона була Актрисою / Т. Поліщук // День. – 2007. – 28 березня. – С. 7.
- Соколенко, Н. Спомин про епоху. Наталія Ужвій / Н. Соколенко // Культура і життя. – 2013. – 13 серпня. – С.10. – Культура
- Сущенко, О. Королева: до 110-ї річниці від дня народження Наталії Ужвій / О. Сущенко // Культура і життя. – 2008. – 17 вересня. – С. 1.
- Ужвій Наталія [Електронний ресурс]: сайт «1576 – Бібліотека Українського світу». – Режим доступу: <http://1576.ua/people/4131>.
- Назва з екрана. – Дата перегляду 19.07.2018.
- Ужвій Наталія Михайлівна (1898 - 1986) [Електронний ресурс]: сайт «Електронна бібліотека України». – Режим доступу: <https://uateka.com/uk/article/personality/cinema/123>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 23.07.2018.
- Ужвій Наталія Михайлівна. Біографія [Електронний ресурс]: сайт «[Електронная библиотека Князева](http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/ukrainska_elita/part4/043.htm)». – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/ukrainska_elita/part4/043.htm. – Назва з екрана. – Дата перегляду 18.07.2018.
- Шаров, І. Ф. Ужвій Наталія Михайлівна / І. Ф. Шаров // 100 видатних імен України. – Київ: Вид-во «Альтернативи», 1999. – С. 415-418.

Дякую за увагу.

- Автор ідеї віртуальної виставки гол. бібліотекар відділу
СГЛ НТБ ВНТУ

Павлишина Г. Д.

- Підбір матеріалів з фонду НТБ бібл. І категорії відділу
СГЛ

Кушнір А. В.